

EKONOMIJA: DR. BOGOMIR KOVAČ

KDAJ JE NERON IGRAL LIRO?

EKONOMSKA RAST BREZ SOCIALNEGA IN MORALNEGA NAPREDKA NE MORE POVEČATI KAKOVOSTI ŽIVLJENJA LJUDI. IN SAMO TO JE MERILO, KI NAM KAJ POMENI.

Slovenija je na globalni lestvici konkurenčnosti, ki jo je sredi maja objavil švicarski IMD, zasedla 51. mesto med 59 državami. Uvrstitev ni presenetljiva, čeprav spet buri duhove. Leta 2002 smo bili na lestvici Svetovnega foruma (WEF) še prvi med tranzicijskimi državami in smo želi pohvale zaradi napredka pri konkurenčnosti, danes pa nismo več regijskih prvaki. Zdrs s prvega na četrto mesto merimo tudi znotraj novih članic EU. Delno nas rešuje razmeroma visoka raven BDP-ja na prebivalca in drugi klasični kazalci blaginje, toda tudi pri indeksu človekovega razvoja (ZN) so nas prehiteli Čehi. Najnovejši indeks boljšega življenja (OECD) nas uvršča na 21. mesto med 34 članicami. Naša uspešnost postaja vedno bolj del razvojne in politične mitologije, dejansko postajamo vedno večji razvojni bolnik. Manjka nam razvojni konsenz, nimamo učinkovitih razvojnih in poslovnih politik, predvsem pa ni potrebnega zaupanja in sposobnosti za vodenja sprememb.

Slovenske težave niso od včeraj. Sedanja velika recesija je zgolj razgalila naše stare razvojne slabosti. Slovenija je majhno odprto gospodarstvo, ki se je konec devetdesetih let ujelo v dobaviteljske industrijske mreže polizdelkov za nekaj tradicionalnih evropskih trgov. Premalo lastnih končnih izdelkov, prešibke blagovne znamke in omejevanje na trge EU so dokaz neodpornega izvoznega gospodarstva. Premalo kakovostni storitveni sektor, prenizka produktivnost v menjalnem sektorju in neučinkovitost javnega pa odsotnost tujih naložb in prenizka dodana vrednost v izvozu so dokaz, da smo zgrešili temeljne postavke sodobnega razvoja.

Naše šibke točke že dolgo zadevajo širše poslovno okolje, od slabe administracije do neučinkovitosti institucij pravne države. Enako slabo nam kaže na finančnem trgu glede dostopnosti finančnih virov in šibkih bank kot tudi na trgu dela z vidika odpuščanja ter zaposlovanja delavcev in nesorazmerja plač in produktivnosti. Sedanja kriza je razgalila težave korporativnega upravljanja, od neučinkovitih nadzornih svetov do zaščite interesov malih delničarjev. Narašča nezaupanje med zaposlenimi in menedžerji v podjetjih, med sindikati in delodajalci na makro ravni. Na vseh področjih imamo velike težave z vodenjem sprememb in menedžiranjem razvojnega zasuka, ki je ključen za premagovanje sedanjih kriznih razmer. Problem Slovenije je ravno v tem, da je pahljača vzrokov razvojnega zaostajanja široka in da za njimi stoji razglašen orkester političnih in poslovnih voditeljev.

Nedvomno smo bili v devetdesetih letih uspešnejši, ker so takrat prevladovali tradicionalni kazalci rasti in konkurenčnosti. S tehnološkim prebojem, globalizacijo poslovanja in institucionalnimi dejavniki razvoja so zadnjih deset let v ospredju kompleksnejši kazalci in tu smo trčili na te-

žave. Preveč smo tradicionalni, preveč nagnjeni h konformizmu in radi probleme pometamo pod preprogo, namesto da bi jih reševali. Del meritev konkurenčnosti izhajajo iz anketnih vprašalnikov in »mehkih« podatkov, ki izražajo osebne preference, mnenja in splošno kulturo optimizma ali pesimizma v neki državi. Toda kljub določeni sistematični pristranskosti odgovorov je tudi to pomemben podatek glede pričakovanj in ravnanj ljudi v neki državi. Zato nadpovprečni padec gospodarske rasti v obdobju 2009-2010 in počasno okrevanje kažeta tako na dolgoročne strukturne slabosti slovenskega gospodarstva kot tudi pesimistične ocene glede naših sposobnosti, da bi jih lahko hitreje premagali.

V Sloveniji živimo z iluzijo srečne družine. Ta navzven kaže lepo podobo, navznoter pa jo razjedajo problemi in psihologi dobro vedo, da takšne družine živijo s pomočjo vzporednih svetov, neformalnih navez in lahkotnih obljub. Za pravo obnovo konkurenčnosti in trajne rasti potrebujemo čas, verodostojne nosilce politik in prave ukrepe. Če bi Grki pred leti razumeli opozorila o neskladju med konkurenčnostjo svojega gospodarstva in ravnijo blaginje, bi bili danes politično in ekonomsko v lažjem položaju. Če bi Irci znali razbrati bolj zamotane kombinacije kazalcev, bi tudi videli, da jim grozijo nevarna strukturna neravnovesja zaradi pretirane naslonitve na tuje korporacije in banke. Na drugi strani lahko razberemo, kako so države severne Evrope razvile močno izvozno usmerjeno srednje podjetništvo, visoko raven izobraževanja in poslovne inovativnosti, hkrati pa so ohranile socialno varnost in kakovost življenja za večino prebivalstva. Uspele so tiste države, ki so problem konkurenčnosti in rasti preprosto demokratizirale, ga povezale s sprotnim reševanjem vsakdanjih problemov in spremembami od spodaj navzgor. Če si konkurenčen, živiš bolje in hitreje premaguješ ovire. Če bo to postalo del vsakdanje kulture ljudi, potem bodo to posvojili tudi menedžerji in državni uradniki.

Recept za večjo konkurenčnost je torej preprost. Ustvariti moramo kulturo sprememb, nanjo vezati interese in moč razvojnih skupin in na koncu potrebujemo ekonomski nabor izvedljivih projektov. Toda tega vrstnega reda ne razumejo niti politiki niti menedžerji v podjetjih, zato imamo povsod kopice reformnih predlogov in malo dejanskih sprememb. Krugman je v polemiki s Porterjem sredi devetdesetih zgrešil, ko je konkurenco držav omejil na podjetja in različne vidike factorske produktivnosti. Bogata tradicija heterodoksne ekonomike, posebno institucionalne in avstrijske, dokazuje, da konkurenčnost držav in ekonomskih sistemov postaja v globalnem svetu vedno bolj pomembna. Poganja jo strah pred izgubo blaginje, gospodarske rasti in kapitalskih tokov. V marsičem je sistemska konkurenca na-

Stran / Page: 33

Doseg / Reach: 58000

Država / Country: SLOVENIA

Površina prispevka / Size: 396 cm²

2 / 2

domestek in nadgradnja tržne, ki je zaradi eksternalij, asimetričnosti informacij in volatilnosti trgov izgubila lesk Paretove učinkovitosti.

D. Bell je v svoji kulturološki analizi kapitalizma opazil, da sta rast in konkurenčnost »sekularna religija« razvitega sveta. Tudi novo merilo indeksa boljšega življenja dokazuje,

da konkurenca ni več ekonomska, temveč postaja sistemska kategorija. Ekonomska rast brez socialnega in moralnega napredka ne more povečati kakovosti življenja ljudi. In samo to je merilo, ki nam kaj pomeni. Toda tudi stari meščani Rima niso doumeli, da je Neron igral na liro, ko je mesto že gorelo. In piromani nam žal vladajo še danes. ✕

V SLOVENIJI ŽIVIMO Z ILUZIJO SREČNE DRUŽINE. TA NAVZVEN KAŽE LEPO PODOBO, NAVZNOTER PA JO RAZJEDAJO PROBLEMI. TAKŠNE DRUŽINE ŽIVIJO S POMOČJO VZPOREDNIH SVETOV, NEFORMALNIH NAVEZ IN LAHKOTNIH OBLJUB.